

Føroyaøkið í einum aldudali

Kolvetni finnast – tað ræður "bara" um at finna tey

FJRESTUR Í OLJUTINGINUM
Jan Müller

Føroyska oljusøgan er ikki ung, sum mong halda. Hon er elligomul. Hon byrjaði fyri nógvum milliónum árum síðani - tá hetta land-ið varð til - tá fortreytirnar vórðu lagdar til tað olju-tilfeingi, sum hevur ligið og bíðað eftir at verða upp-dagað. Vit hava vónað og gitt. Fyrstu ítökiligu prógv-ini - boringarnar á land-grunninum - siga okkum, at her finst ein virkin olju-skipan. Kolvetni goyma seg onkunstaðni, helst fjala tey seg undir tjúcku basalt-fláunum. Tað ræður um at leita og finna. At hava treiskni, dirvi og tol. Og ikki minst pengar.

Nýggjara oljusøgan byr-jaði fyri góðum 30 árum síðani, tá fjalda oljan varð funnin í Norðsjónum. Olju-pionerar mettu longu tá, at Føroyar eisini goymdu olju. Stór oljufeløg bóðu tí longu tá um loyvi at kanna okkara undirgrund eisini. Longu í 1969 tvs. fyri nærum 35 árum síðani søkti ameri-kansk felag um loyvi at skjóta seismikk her. 23. oktober 1974 stendur at lesa í Sosialinum, at sama amerikanska oljufelagið, ið kallast "Ocean Explora-tion" aftur heitir á løgting-ið og tað um at fáa einkar-rætt til at gera seismiskar kanningar á havleiðini kring Føroyar.

Nógvar aðrar umsóknir komu. Landsstýrið tók av-gerð um at biða við at lata nakað loyvi, til spurningur-in um undirgrundina var avkláraður. Tí vórðu eingi loyvi latin tá. Allar um-sóknir vórðu lagdar á hill-ina. Fyrst máttu so grund-leggjandi viðurskifti sum ognarrætturin til mulig lgrævni og markið til grann-arnar fáast uppá pláss.

Í 1982 stendur at lesa í bløðunum, at tað nú liggja 30 umsóknir og biða eftir svari at sleppa í gongd.

Og samtíðis bjóðar eitt heldur "mystiskt" felag, nevnt Pan Mexicana, sum hevur ein umstening svarandi til bruttotjóðarúrtøkuna hjá Vesturtýskalandi sær at gjalda eina milliard krónur fyri at sleppa at bora. Pen-ingurin skal fara í ein grunn, sum skal koma fiskimonnum til góðar.

Hesi seinastu 30 áriní hava tí verið merkt av bæði víðrákri og bak্কøstum, av nøgdsemi og vónbrotum alt í einum. Men tað, sum hev-

ur eyðkent gongdina, hevur verið ein trúgv uppá, at hetta skuldi bera til, at her finnast kolvetni, og at tey eru okkara.

Við bjartskygni, treisk-leika og professionalismu hava vit megnað at fáa hesar so týðandi og grund-leggjandi bríkkarnar uppá pláss, ein fyri og annan eftir. Í 1992 fingi vit ogn-rættin til ráevnini. Mið-skeiðis í 90-unum fingi vit neyðugu lóggávuna til tess at kunna fara í gongd at fyrirreika okkum, seinast í 90-unum fingi vit eftir tógvíð stríð markið uppá pláss, og vit settu hol á nýggju öldina við at bjóða oljufeløgnum møguleikan at seta hol á undirgrundina. Og vit fóru undir at út-búgva okkara ungdom til nýggju vinnuna og at "geara" samfelagið til nýggju avbjóðingarnar. Ein ótrúliga hendingarrík men eisini krevjandi tíð.

So far so good.

Skal henda her og nú

Í dag skriva vit 2003, og her ræður óvissa, ótolini og resignatión millum manna. Hvi? Jú tí vit eru so bráð og vilja hava tingini at henda her og nú. Vit mugu sjálv-andi varðveita momentum, sum tað eitur. Avgerandi er at halda oljufeløginí við sínum milliónum av dollar-um og ekspertisu fost her. Vit mugu gera tað áhuga-vert og attraktivt at váða pengar á okkara land-grunni.

Vit hava kappingarneytar um allan heim - onnur øki, har tað er biligari at ar-beiða, har krovini frá myndugleikum eru færri og minni og ikki minst - har líkindini til at finna olju eru størri. Hetta er í sær sjálv-um ein hótan og ein av-bjóðing, sum vit mugu liva við. Tað er í veruleikanum sera avmarkað, hvat vit kunnu gera fyri at vera millum vinnarnarar í hesi gróthorðu kapping. Tí finst olja aðrastaðni, og hon er biligari at taka upp og framleiða, tá fara oljufeløg-ini sjálvandi at rýma úr ein-um føroyaøki, har óvissan og prísurin eru so stór. Tað er slíkum vanda vit mugu forða fyri. Missa feløginí áhugan nú, er ikki víst, at tey nakrantíð koma aftur á klettarnar. Vit kunnu lýða somu lagnu sum Falklands-oyggjarnar, Írland og fyri tað Grønland.

Nú er tað fyrst og fremst profitturin, sum drívur verkíð, og sum fær oljufe-løginí at váða nakað, men vit mugu so eisini seta okk-ara álít á, at tað eru olju-feløg, sum veruliga vilja brúka orku og pengar til at kanna okkara undirgrund. Sum hava eina vón og eina trúgv uppá, at tað fyrr ella seinni fer at eydnast at finna kolvetnini.

Okkara myndugleikar mugu tí eisini gera nógv fyri at fasthalda áhugan hjá hesum feløgum og sjálv-andi øðrum við, sum sita á síðulinjuni. Tað vil vera ein hárfín ballansa millum tað,

Vestan fyri Hetland vórðu fleiri enn 70 brunnar boraðir, aðrenn oljukelda varð uppdagað. Tað skulu borast umleið 5 brunnar fyri hvørt fund verður sagt. Hjá okk-um er talan um eitt nýtt leitiøki, har eingin hevur borað áður, so kanska hetta er ikki rætta talið hóast alt. Kanska tað skulu teir 8 brunnarnir til fyri at finna oljuna. Í so máta má sigast, at vit tá hava rakt í plett.

Komandi trý áriní fara oljufeløginí at bora 4 brunnar aftrat. Neyvan verður nøkur boring fyrr enn í 2005. Til ta tíð vilja oljufeløginí savna inn nýggjar upplýsingar um undirgrundina, nú tey kanska mettu skeivt í fyra teimum fyrstu brunnunum.

Bretska økið við keldunum Foinaven og Schiehallion vórðu fyrimyndin, men møguliga eisini snávingar-steinurin ella kanska bara blindgotan. Vit skulu møguliga bara til at leita heilt aðrastaðni. Seta okk-um niður aftur og byrja av nýggjum. Soleiðis at slepst undan nýggjum blindgotum og snávingarsteinum.

Fleiri av feløgnum hava 9 ára loyvi, sum tey í lötuni samráðast við myndugleik-arnar um. Ætlanin við hes-um loyvum var, at feløginí longu í ár skuldu bestemma seg til at bora komandi rakstrarverdugt fund eftir best fyra brunnar. Taka vit leitingina í Noregi á sinni vórðu har boraðir meira enn 30 brunnar, aðrenn lønandi oljufund varð gjørt.

frá 6 ára loyvunum, verða tengdir saman við troytan av 9 ára loyvunum ella møguliga verða fluttir inn í eina nýggja útbjóðing.

Hetta eru so enn bara kvalifiserðar gitingar.

Boraðir eru fyra brunnar. Eftir at bora eru fyra. Og verður nýggj útbjóðing í næsta ár kann jú henda, at uppaftur fleiri brunnar fara at standa á skránni tey næstu áriní. Og tað í nýggi-um og kanska meira spenn-andi økjum fyri norðan og fyri vestan – inni á basalt-økjum, sum kunnu goyma stórar olju- og kanska ikki minst gasskeldur. Fleiri ábendingar eru um, at gass finst í stórum nøgdum á føroyskum øki. Spurning-urin er "bara", hvar. Feløg-ini halda seg hava eina peiling av, hvar, men tað skulu gerast nógv fleiri seismiskar kanningar, aðrenn fyrsti borurin ver-ur rendur í basaltíð.

Feløg og myndugleikar tykjast hava funnið saman um ein góðan dialog, har allir møguleikar nú verða viðgjordir. Um nýggjar kanningar, skilagóðar broytingar í verandi útbjóð-ing og ein nýggj útbjóðing verða væl móttikin hjá bæði oljufeløgum og mynd-ugleikum er ikki óhugs-andi, at eitt olju- ella gass-fund verður gjørt í næstu framtíð. Vit hava traðkað barnaskógvarnar. Nú er at taka miðvís men varislig fet út á stóru basaltfløturnar, sum krógva svarta gullið.

Basaltavbjóðingin

Nú leypi eg eitt sindur. Ein av stóru avbjóðingunum á føroyaøkinum komandi áriní er basaltíð. Á olju-messuni í Aberdeen nú um dagarnar greiddi eitt um-boð fyri Shell frá tí arbeiði, sum verður gjørt fyri at siggja niður gjøgnum ba-salt, "Sub Basalt Image-ning". So tað er ikki bara her hjá okkum, at tosað verður um hetta so týðandi evnið. Tað er nevniliga ein trupulleiki ella um tí vil, ein uppgáva, ein avbjóðing, so nógva aðrastaðni eisini.

Tað vil siga, at orka verður brúkt til at loysa ein knút, sum eisini kann gagna okk-um. Liggja stórar olju-goymslur fjaldar undir basalti og á djúpum vatni, so hevur tað týðning at kunna minka um kostnaðin at finna hesar, og her er basaltgátan avgerandi. Men lat okkum líka halda okk-ut til basaltíð. Har eru so tveir avgerandi spurningar, sum eisini hava okkara stóra áhuga fyri ikki at siga, at teir eru avgerandi fyri,

Forsíðan á Sosialinum 23. oktober 1974, helst ein av fyrstu greinum um yvirhøvur í sambandi við Føroyar sum oljuøki

um vit vera oljutjóð ella ikki.

Annar er at menna tøk-n-ina, soleiðis at man sær gjøgnum basaltíð. Hin er at bora gjøgnum basaltíð. Skal tú bora ein metur um tíman, so verður tað so ómetaliga dýrt, ja tá skal man kanska bora í eitt hálvt ár, og tá er váðin framvegis stórur. Neyvan nakað olju-felag fer at brúka sínar iløgur til slíkt. So talan er um at siggja gjøgnum ba-salt og bora gjøgnum basalt. Ber ikki til at menna tøk-nina á hesum økjum komandi áriní, so kann tað gera, at oljufeløginí taka seg aftur av føroyaøkinum.

Vit mugu bara viðganga tað: nógv negativt er við Føroyaøkinum í lötuni. Fe-løginí eru als ikki líka ivrig, sum tey vóru. Kortini tykj-ast feløginí vera áhugað. Bara tað at tey hava skriv-stovur og fólk her merkir, at tey hava ikki mist áhugan heilt.

Man má hava eina ella aðra gularót. Hon er so tann, at tað eru nøkur viðurskiifti, sum eru góð í Føroyum. Eitt nú at økið politiskt er stabilt sammett við lond, har ruðulleiki ræður og óstabilitetur ræður.

Men tey jarðfrøðiligu viðurskiftini skulu í øllum forum vera uppá pláss. Vit siggja aðrastaðni í heim-in-um, at hóast tey politisku viðurskiftini ikki altíð eru líka góð, so telur tað nógv, at jarðfrøðin er til vildar.

Hvat fer so at henda? Hvat fer so at henda nú spyrgja tit ótolin! Og tað sær út til at blíva ein uppaftur-tøka av spurningum og aft-ur spurningum, hjá olju-feløgum, hjá oljumyndug-leikum og hjá okkum jour-nalistum.

Loyvini ganga út við enda ár 2006. Innan ta tíð skulu fyra brunnar verða boraðir. Men verða fyra brunnar boraðir aftrat, tá avtornar kunði verið spurt? Feløginí hava jú bundið seg til at bora teir, men kann tað henda, at man slær kanska onkrar brunnar saman og borar djúpri. Tvs. at vit fáa 3 heldur enn 4 brunnar?

Eitt fund er gjørt. Vit vita ikki, um tað er rakstrar-verdugt. Ein avmarkingar-brunnur varð boraður og var hann ikki nokur succes. Hvat hendur nú? Heldur Amerada, at hann als ikki er nóg áhugaverdur, at man sleppur honum longu eftir, at ein avmarkingarbrunnur er boraður? Ja hvør veit, kanska er hann longu slept-ur!

Vit vita, at ein virkin kol-vetnisskipan finst. Endiliga ein positivt staðfesting.

Vit vita eisini, at tað skal tol til. Men vit vita sam-tíðis, at har talan um profitt er tolið ikki óendaligt. Ein ella annar krevar at finna olju á Føroyaøkinum, men hvør er hann ella hon, sum veruliga vil hanga í, til fund verður gjørt?

Man má hava eina ella aðra gularót. Hon er so tann, at tað eru nøkur viðurskiifti, sum eru góð í Føroyum. Eitt nú at økið politiskt er stabilt sammett við lond, har ruðulleiki ræður og óstabilitetur ræður. Men tey jarðfrøðiligu viðurskiftini skulu í øllum forum vera uppá pláss. Vit siggja aðrastaðni í heim-in-um, at hóast tey politisku viðurskiftini ikki altíð eru líka góð, so telur tað nógv, at jarðfrøðin er til vildar.

Hvat fer so at henda? Hvat fer so at henda nú spyrgja tit ótolin! Og tað sær út til at blíva ein uppaftur-tøka av spurningum og aft-ur spurningum, hjá olju-feløgum, hjá oljumyndug-leikum og hjá okkum jour-nalistum.

Loyvini ganga út við enda ár 2006. Innan ta tíð skulu fyra brunnar verða boraðir. Men verða fyra brunnar boraðir aftrat, tá avtornar kunði verið spurt? Feløginí hava jú bundið seg til at bora teir, men kann tað henda, at man slær kanska onkrar brunnar saman og borar djúpri. Tvs. at vit fáa 3 heldur enn 4 brunnar?

grynri, kann tað tá aftur hugsast, at man vil gera broytingar í arbeiðspro-grammunum?

Sjálvt um fyra brunnar eru eftir, kann tað so hugs-ast, at tað møguliga bara vera triggir, sum verða boraðir, tá avtornar?

Fyri at varðveita áhugan á føroyska økinum ber til

at gera sær tað tanka-eksperi-ment, at vit eru í einum aldudali, her serstakliga viðvinkjandi seks ára loyv-unum men eisini tí feløginí hava ynskt at halda fast við 9 ára loyviní. Tað at tey vilja brúka orku her visir, at tey ikki ætla at taka seg úr økinum.

9 ára loyviní

Tá eru so bara trý øki í lötuni, sum kunnu vera áhugaverd. Tað eru 9 ára loyviní hjá ENI, Anadarko og Statoil.

Sum skilst hava øll feløg-ini biðið um at fáa longt síni 9 ára loyvi. Oljumála-ráðið hevur givið Statoil loyvi og fer helst at geva hinum loyviní í næstum. Hava tey biðið um tvey ára forlongilsí, og tað skilst vera so, tá kunnu vit siga, at tað verða tey komandi tvey áriní, sum verða avgerandi fyri, hvør hongur við við-ari.

Tað má tí metast, at tey vónbrot, sum hava verið, eru kortini ikki so svørt-skygd heldur, nú øll feløg-ini hava biðið um forlong-ilsí av 9 ára loyvunum. Tey hava eina ella aðra kenslu av, at olja kanska er har. Og tí er bytt at siga loyviní frá sær, um oljan finst júst har.

Verða 9 ára loyviní longd tvey ár vil tað siga, at tvey tey komandi áriní verða sera týðningarmikil. Bæði viðvinkjandi seks ára loyv-unum men eisini tí feløginí hava ynskt at halda fast við 9 ára loyviní. Tað at tey vilja brúka orku her visir, at tey ikki ætla at taka seg úr økinum.

Men hvussu við BP. Tað

hevur einki 9 ára loyvi at flyta síni for-pliktílsi til. Vit hava so eisini sæð, at BP hev-ur úttal-að, at tað hev-ur einki eyðsæð boriøki í teirra einasta loyvis-øki, og tí er ikki víst, at tað er frægast

at bora har. At tað hevur samrøður við onnur feløg og myndugleikar fyri

møguliga at bora í øðrum økjum. Og at tað er ósann-ligt, at BP fer at bora 2 brunnar aftrat í sínum loyvi. Best er um í minsta lagi - leggið til merkis - BP sigur í minsta lagi ann-ar av báðum brunnunum verður boraðir uttan fyri teirra loyvisøki. Hesi út-talílsi frá BP, sum jú hevur verið lokomotivíð og lyn-tokið á øllum Atlantsmótin-um geva okkum klárar ábendingar um, hvat er við at henda. Tit sum her sita

vita eisini, hvat man kann leggja í slík úttalílsi: nevni-liga, at BP er í trongum skóm, men at tað ikki ætlar sær úr skónum men skifta til aðrar skógvar ella kanska styvlar er rættara orðið, nú nógv bendir á, at BP verður noytt til at fara longur niður í dýpið næstu ferð og enn tá inn á basalt-ið?

Frammaundan hevði tú bara fundini vestan fyri Hetland at vísa á tvs. sum referansu. Nú hevur tú so fingið fyra brunnar aftrat á føroyaøkinum at ganga út frá. Verða teir næstu fyra

eisini turrir kemur tað at forsterka negativu ávirkan-ina. Men tað ger so eisini, at vit fáa betri data til upp-aftur nýggjar brunnar í eini nýggjari útbjóðing. So tað er umráðandi ikki at taka nakað fyri givið. Missi eg teg her, so vinni eg teg har.

Økið vestan fyri Hetland hevur heldur ikki verið nokur succes. Tað er eingin loyna, at vit eru í einum aldudali, her serstakliga vestan fyri Hetland. Tó so. Er tað so rætt sum ryktir vilja vera við, at Cambo-brunnurin er eitt fund, so liggja ENI og Føroya Kol-vetni við sínum 9 ára loyvi beint í grannalagnum. Tað eru góð tíðindi í hesi aldu-alðstíð.

Nú er tað so alment, at bræv er farið frá Jarðfrøðis-savninum til oljufeløg kring allan heim um at nominera nýggi øki til eina næstu rundu.

Spurningurin er so, um vit bara skulu biða til at hava rundur til umstøður-nar eru góðar ella skulu vit sjálvi arbeiða uppá at skapa meira áhuga fyri økinum. Skulu vit bara seta okkum at biða til økið aftur er í einum hákonjúkturi, so leggja vit okkum eftir, at tað eru okkara grannaøki, sum skulu lyfta okkum. Kunnu vit líta á tað!

Til endast ein lítil sól-stálusøga. Tað verður tosað um, at vit í fyrsta lagi fram-leiða olju um eini 10 ár.

Hvussu við krøvunum til oljufeløginí um føroyska lutttøka, keikant osfr. Verða myndugleikarnir noyddir til at endurskoða krøvini til at gera tað meira áhugavert fyri at vera við í eini 2. útbjóðing?

Vit eiga at kunna seta spurningin, hvussu relevant tað er at stríðast um eitt krav um at alt skal yvir fø-royskan keikant í eini leiti-fasu. Undir útbýgging er tað nakað annað. At tú skal hyggja eftir hvussu nógv eru umborð osfr. Er tað hetta vit skulu hava eftirlit við. Ella skal man linka um hesi krøvini. Sambart lóg-ini skal flutningur til og frá,

tá boripallur ella boriskip er á føroyskum øki, yvir føroyskan keikant. Men er skipið fyllt aðrenn, hvussu skal ein so fyrihalda seg. Spurningar og aftur spurn-ingar.

Tað var løgtingsins vilji frá byrjan, og neyvan torir landsstýrismaðurin at pilka við hetta, tí tað rætt og slætt ikki er meiriluti fyri at víkja frá keikantinum. Og so fær hann neyvan heldur sín starvsfelaga í Rúnavík at ganga við til tað, tá hugsað verður um, at útgerðar-havnin liggur har.

Eg rokni ikki við, at feløginí fara at leggja so stóran dent á hetta undir komandi leiting. Hetta er ein lítil trupulleiki í tí stóra heila hjá flestu av feløgun-um.

Eru so onnur krøv, har vit kunnu fremja broytingar? Neyvan. Taka vit skatta-skipanina, so er illa hugs-andi, at myndugleikarnir fara at nerta við hana. Og helst er tað heldur ikki so avgerandi fyri oljufeløginí. So vit mugu ganga út frá, at skattaskipanin verður helst tann sama undir 2. útbjóð-ing, tí tað er ein longri pro-sess at fara og pilka við hana nú.

Annað er so, at man kann betra um smábrek so sum at oljufólk ikki kunnu vera her í ein dag uttan at verða skattað. Her er talan um at fáa ein dupultskattasátt-mála við Bretland uppá pláss.

Nú vit tosa um krøv mótvegis oljufeløgnum, so var tað skilagott av okkara myndugleikum at seta sum krav til oljufeløg-ini, tá tey fingi loyvi regl-urnar um "Drill or pay" - bora ella betal. Fyri før-oyskar myndugleikar er tað mest umráðandi, at vit hava fyra brunnar eftir. Tí visir bara ein av teimum eitt fund, so er sloppið.

Til endast ein lítil sól-stálusøga. Tað verður tosað um, at vit í fyrsta lagi fram-leiða olju um eini 10 ár. Hvør veit, kanska tað ganga 15 ár. Og um so er og vit skriva 2015 og eingin olja er farin at renna til ta tíð, so hava vit í hvussu er vunníð í lottarínum, væl at merkja, tí danska, tí sambart av-taluni vit gjørdu við danir nokur ár herfyri, so detta 500 mill. kr. av skuldini til Danmarkar burtur, um oljan ikki rennur aðrenn 2018. Sig so at eingin olja eisini kann geva pengar í kassan.